

Róźiewicz, Jerzy

Posiedzenie Pracowni Historii Nauk Społecznych

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 18/2, 409-410

1973

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

renta — w dużym stopniu od sposobów kształcenia kadr (oraz systemu rekrutacji na studia) i kształtowania nowego systemu nauczania.

Ponieważ wygłoszenie referatów zajęło zbyt wiele czasu, dyskusję nad nimi przełożono na następne zebranie, które wyznaczono na dzień 14 lutego.

R. T.

POSIEDZENIE PRACOWNI HISTORII NAUK SPOŁECZNYCH

W dniu 24 listopada 1972 r. odbyło się posiedzenie naukowe Pracowni Historii Nauk Społecznych poświęcone Komisji Edukacji Narodowej, w którym obok członków Pracowni wzięły również udział zaproszone z innych instytucji osoby, interesujące się problemami KEN. Spotkanie to zainicjowało cykl posiedzeń — organizowanych przez Pracownię — na których zostaną przedyskutowane sprawy dotyczące, ogólnie mówiąc, nowożytnej myśli naukowej w szkołach KEN. O zadaniach tego cyklu m.in. poinformował w słowie wstępnym prof. B. Suchodolski, podkreślając, że kwestie poruszane na tych zebraniach powinny być rozpatrywane przede wszystkim w aspekcie historii nauki, chociaż w badaniach nad KEN należy także dostrzegać ściśle powiązania historii nauki z historią oświaty i innymi dziedzinami nauki. Prof. B. Suchodolski wyraził także nadzieję, że cykl spełni rolę inspirującą do dalszych badań i przyczyni się do popularyzacji ciągle aktualnych postulatów KEN.

Pierwsze posiedzenie z tego cyklu wypełniły trzy referaty: doc. Ireny Stasiewicz-Jasiukowej — *Recepcja nowożytnej myśli naukowej w podręcznikach KEN*, dra Czesława Majoraka — *Podręcznik KEN w praktyce nauczania szkół średnich*, oraz doc. Ryszarda W. Wołoszyńskiego — *Recepcja nowożytnej myśli naukowej w popisach szkół KEN*.

Doc. I. Stasiewicz-Jasiukowa po zwróceniu uwagi na bardzo często — niestety — powtarzające się błędy i nieścisłości w dotychczasowych opracowaniach o KEN zajęła się w swojej wypowiedzi kilku wybranymi kwestiami, a mianowicie starała się określić zakres nauk moralnych, następnie dać odpowiedź na pytanie — czy nauki moralne można utożsamiać w Polsce XVIII w. z nauką obywatelską, wreszcie zastanawiała się nad stosunkiem w podręcznikach KEN nauki obyczajowej do nauki religii. Zdaniem referentki między naukami moralnymi a nauką obywatelską istniała w szkołach KEN ścisła współzależność, zresztą wszystkie podręczniki przenika myśl obywatelska, ale szczególnie — książki do nauki moralnej. W programach KEN również naukę obyczajową wyraźnie oddzielano od nauki religii. Jeżeli chodzi natomiast o recepcję nowożytnych treści w podręcznikach nauki moralnej, to zauważamy bardzo wyraźnie wpływ doktryny fizjokratycznej, a także wielu wybitnych myślicieli — pochodzących zresztą z różnych kręgów, a więc: Russe'a, Locke'a, d'Alemberta, Condilliaci, F. Bacona, Rollina, Puffendorfa, Mably'ego. W podręcznikach historii dominuje koncepcja wolterowska.

Dr Cz. Majorek omówił trzy kategorie źródeł, na podstawie których starał się dać odpowiedź, w jakim stopniu realizowany był w szkołach narodowych program KEN. Źródła te — to: raporty wizytatorów, raporty szkół i nauczycieli oraz popisy uczniów. Po przebadaniu tych źródeł doszedł do wniosku, że istniała poważna rozbieżność między zaleceniami KEN a ich realizacją w szkołach, przy czym bardziej akceptowano podręczniki do nauki moralnej, w mniejszym zaś stopniu podręczniki z nauk matematyczno-przyrodniczych. Na taki stan miało pewien wpływ nie najlepsze przygotowanie nauczycieli, zły kolportaż podręczników oraz ich dość wysoka cena.

Kolejny referat doc. R. W. Wołoszyńskiego poświęcony był popisom uczniów i analizie zawartych w nich problemów. W dotychczasowych badaniach popisy nie były należycie wykorzystywane jako źródło, brak też odpowiednich spisów bibliograficznych. Tematy ćwiczeń często nawiązywały do zagadnień wypływających z aktualnej sytuacji, mamy z nimi do czynienia zarówno w popisach z nauk moralnych, w których przewija się wyraźnie doktryna fizjokratyczna, jak i matematyczno-przyrodniczych. Zdarzało się, że w popisach z języków niemieckiego i francuskiego przekazywano nowożytnie treści przedstawicieli Oświecenia w Niemczech i we Francji. Znajdziemy też w popisach wiele rozważań natury ogólnofilozoficznej. Powtarzają się często, zresztą w ujęciu krytycznym, nazwiska Spinozy, Kartezjusza, Leibniza, Machiavellego. Referent zwrócił wreszcie uwagę, że badając sposób wykorzystywania podręczników w szkołach KEN można wyniki badań konfrontować z zawartością popisów, między podręcznikami bowiem a popisami zachodziły często dość ściśle korelacje.

Po referatach wywiązała się dyskusja, w której głos zabierali: doc. I. Stasiewicz-Jasiukowa, dr K. Bartnicka, mgr J. Wojakowski, dr Cz. Majorek, doc. R. W. Wołoszyński, dr B. Bronowski i dr J. Róziewicz. Dotyczyła ona czeltnictwa prasy w szkołach KEN, popularyzowania ówczesnej literatury pięknej w szkołach narodowych (było znikome), spraw druku i kolportażu podręczników, przenikania do Polski z Zachodu koncepcji pojmwania historii i jej roli. W dłuższym wystąpieniu mgr J. Wojakowski scharakteryzował pod kątem nowożytnych treści naukowych księgozbiór założonego w 1765 r. Korpusu Kadetów (Szkoły Rycerskiej).

Ograniczony czas zebrania nie pozwolił — niestety — na dokończenie dyskusji; postanowiono więc na kolejnym zebraniu kontynuować następujące tematy: 1) upowszechnianie podręczników w szkołach KEN, 2) świecka nauka moralna a nauka chrześcijańska, 3) związki starożytnej historii w okresie Oświecenia z innymi gałęziami nauk. Szersze omówienie ostatniego z wymienionych powyżej zagadnień zapowiedział dr Bronowski.

Jerzy Róziewicz

POSIEDZENIE NAUKOWE ZESPOŁU HISTORII METODOLOGII

Na zebraniu Zespołu Historii Metodologii, które odbyło się dnia 12 grudnia 1972 r. w Krakowie pod przewodnictwem prof. Pawła Rybickiego, referat O początkach matematyzacji nowożytnego myślenia przedstawił prof. Waldemar Voisé.

Referent przypomniał najpierw krótkie dzieje zajmowania się tematem matematyzacji nauki na zebraniach Zespołu Historii Metodologii i na łamach „Kwartalnika Historii Nauki i Techniki”: Dzieje te rozpoczęło zebranie Zespołu w dniu 27 lutego 1968 r. z jego własnym referatem *Siedemnastowieczna sztuka myślenia o społeczeństwie*. Potem było zebranie dnia 17 listopada 1970 r. z referatem dr Małgorzaty Frankowskiej-Terleckiej *Z rozważań nad rolą postulatów matematyzacji w poznaniu naukowym w średniowieczu* oraz zebranie dnia 16 lutego 1971 r. z referatem prof. Izdory Dąbskiej *O poglądach Ptolemeusza z zakresu teorii i metodologii nauk*¹. W numerze 1/1971 „Kwartalnika” ukazała się praca dra Waldemara Rolbieckiego *Przyczynki teoretyczne do zagadnienia matematyzacji nauki*, a w numerze 4/1972 — praca doc. Ireny Stasiewicz-Jasiukowej *Z dziejów matematyzacji nauk w wieku oświecenia*. Tak więc zagadnienie po-

¹ Sprawozdania z tych zebrań zob.: „Kwartalnik” nr 3/1968 s. 733, nr 2/1971 s. 464 i nr 3/1971 s. 694.